

?Inquisició i Decadència', per Sant Jordi

Autor: Pep Comajuncosa

Data de publicació: 23-04-2018

"Els canvis de gustos sobre la llengua de lectura no poden ser sobtats". Article d'en Josep Manuel Comajuncosa al diari El Punt-Avui+ a la diada de Sant Jordi d'enguany.

Molts lectors se sorprendran de veure aquests dos conceptes aparèixer junts en un títol. Semblen dues coses sense connexió. Un tribunal religiós creat per vetllar per l'ortodòxia catòlica, amb fama d'haver comès molts excessos, i un període de dos segles i escaig que apareix als llibres de text de literatura catalana. Però hi ha una connexió. Coincideixen en l'espai i en el temps. I la raó de ser d'un s'entrelliga amb els fets que defineixen l'altre. Avui dia està generalment acceptat que la Inquisició, especialment a partir de finals del segle XV a Castella, va esdevenir també un instrument de control polític. De control de l'opinió i de repressió de la dissidència. Entre moltes altres coses la Inquisició es va encarregar de la supervisió dels llibres publicats. De fet, conjuntament amb les lleis de censura reial introduïdes als primers anys del segle XVI, van instaurar el que avui coneixem com a censura prèvia. Tot llibre que es volgués publicar havia de rebre el consentiment previ d'un censor. Sense aquest consentiment el llibre no era autoritzat, i en cas que es publicués (una jugada arriscada per part de l'autor i de l'editor) se'n cercaven tots els exemplars i es destruïen. Aquesta censura la introdueixen els Reis Catòlics en una llei de 1502. I sens dubte tindria conseqüències.

D'altra banda, coneixem com a Decadència el període que comença a principis del segle XVI i s'allarga fins a començaments del segle XIX. Durant aquests segles la literatura en català va pràcticament deixar d'existir. Les raons més sovint esmentades van ser la pèrdua de prestigi de la llengua catalana davant del castellà, que era la llengua de la monarquia, i la progressiva desaparició dels referents literaris que la literatura en una determinada llengua necessita per anar existint.

En termes econòmics es ve a dir que la demanda de llibres en català, pels gustos dels consumidors, va reduir-se fins a fer-ne gens rendible la producció, raó per la qual es van deixar d'imprimir. A més va ser un fenomen molt sobtat, la impressió de llibres en català va pràcticament desaparèixer en una dècada. Una observació acurada del procés no

sembla indicar un fenomen de caiguda de la demana, sinó un problema de control sobtat de l'oferta. Si s'hagués donat una caiguda de la demanda els preus haurien experimentat una caiguda més o menys gradual abans que els darrers llibres pràcticament es regalessin per la manca de demanda. Els canvis de gustos sobre una cosa com la llengua de lectura no poden ser sobtats.

En canvi, els preus es van mantenir, els llibres escrits en català seguien sent una cosa valuosa fins al mateix moment en què se'n deixen d'imprimir. Fins i tot en els testaments, la gent enumerava detalladament els llibres que posseïa per indicar a qui els deixava. També va aparèixer un mercat no oficial de llibres, en aquest cas de llibres manuscrits, perquè els manuscrits podien escapar més fàcilment del control censor. I aquests manuscrits catalans conservaven un valor i eren esmentats també en els testaments. Tot això encaixa molt més amb un caiguda de la producció degut a una desaparició sobtada de l'oferta. Que és el que va passar amb la introducció de les lleis de censura prèvia per part de la Inquisició i la monarquia. Sobretot si els dos fets, introducció de la censura i pràctica desaparició de la impressió de llibres en català, coincideixen perfectament en el temps. I per lògica elemental, si abans de la introducció de la censura pràcticament tots els llibres es publicaven en llatí i en català, i just després d'aquesta introducció els llibres apareixen majoritàriament escrits en castellà, la censura hi ha de tenir alguna cosa a veure, en aquest canvi.

Aquesta problemàtica s'exposa al darrer llibre de Jordi Bilbeny, *Inquisició i Decadència*. També s'hi recullen i analitzen els missatges de queixa que diferents autors van deixar escrits en les seves obres quan aquestes eren objecte de censura. Hi apareixen els dos primers grans escriptors de llengua catalana, que suposadament per una qüestió de prestigi van passar-se al castellà com a llengua literària, Joan de Timoneda i Joan Boscà. I també d'altres, potser menys coneguts pel lector actual, però igualment significatius. Són sempre missatges més o menys explícits, més o menys velats, que apareixen als pròlegs, preàmbuls i dedicatòries de les seves obres en castellà. Però tots manifesten sentiments d'indignació, lament, tristesa, resignació mal amagada, pel fet que la seva obra no apareix tal com ells l'havien escrit. I en la majoria dels cassos, les versions escrites en castellà són segones edicions, revisades, alterades, de primeres edicions avui perdudes. Bilbeny desgrana aquests missatges, els analitza i ens fa evidents la indignació, la queixa, el lament, i fins i tot la ràbia i la por, que amaguen.

Sens dubte aquestes evidències, tant el comportament del mercat d'edició de llibres en català en els primers anys del segle XVI com el missatge que obstinadament deixaven els autors del país, han de fer variar la concepció que tenim avui sobre les raons per la qual, quan es trobava en el seu moment de màxim prestigi i de forma molt sobtada, la literatura escrita en llengua catalana es va gairebé extingir. La paraula decadència no és pas la més adequada.

Diari El Punt-Avui+

Opinió

Tribuna

23 d'abril del 2018 02:00h

Josep Manuel Comajuncosa

Professor d'economia d'Esade

<http://www.elpuntavui.cat/opinio/article/8-articles/1378656-inquisicio-i-decadencia.html>